

Wycieczki szkolne na przykładzie wybranych zespołów szkół z Krakowa i Krzeszowic – analiza porównawcza

Zarys treści: W artykule omówiono szkolny ruch turystyczny organizowany w dwóch Zespołach Szkół Ponadgimnazjalnych położonych na terenie miasta Krakowa i w jednym leżącym poza jego granicami – w mieście Krzeszowice. Celem badań było określenie, a następnie porównanie podstawowych cech szkolnego ruchu turystycznego. Zakres czasowy badań obejmował lata 2012/2013 i 2013/2014. Szczególną uwagę zwrócono na te Zespoły Szkół, w których realizowany jest program nauczania dla zawodu „technik obsługi turystycznej”. Badania kart wycieczek wykazały, że ruch turystyczny w szkołach kształcących przyszłych pracowników turystyki znacząco różni się pod względem badanych cech, a także w organizowanych formach turystyki.

Słowa kluczowe: szkolny ruch turystyczny, turystyka szkolna, szkoła kształcąca w zawodzie, Kraków, Krzeszowice.

Wprowadzenie

Badania nad turystyką, z uwagi na wieloaspektowość tego zjawiska, prowadzone są na gruncie wielu nauk. Interdyscyplinarność badań i dziedzina nauki, którą badacz prezentuje oraz problem badawczy, jaki jest rozwiązywany, powodują, że w pokaźnym dorobku badań nad turystyką można spotkać prace ekonomistów, geografów, pedagogów czy socjologów.

Przegląd dotychczasowej literatury dotyczącej tematyki turystyki szkolnej pozwala stwierdzić, że badania w tym zakresie, zarówno teoretyczne, jak i empiryczne, prowadzone są na gruncie nauk pedagogicznych, społecznych, ekonomicznych, o zdrowiu oraz geograficznych. Bez względu jednak na dziedzinę badawczą, jaką reprezentuje autor prowadzonych badań, warto zauważyć, że podstawowym fundamentem łączącym te prace jest przede wszystkim zgodne twierdzenie, że turystyka szkolna ma niezwykle ważny wymiar społeczny – odgrywa bowiem istotną rolę wychowawczą, edukacyjną i zdrowotną w życiu dzieci i młodzieży (Denek 2008; Lubowicz 1996; Malinowski 2003; Przeclawski 2004).

W badaniach geograficznych podejmuje się studia między innymi w zakresie czynników wpływających na ruch turystyczny dzieci i młodzieży szkolnej (Głąbiński 2008; Parzych 2010), ich aktywności turystycznej (Faracik 2011; Horak, Weber 2000; Parzych 2009), a także poruszające problemy rozwoju szkolnego ruchu turystycznego (Hibszler 2004; Oleśniewicz, Widawski 2013; Stach 2014; Wuttke 1960). Z kolei zainteresowaniem dydaktyków geografii cieszą się studia w zakresie oceny aktywnych metod nauczania realizowanych podczas wycieczek szkolnych oraz ich wpływu na wiedzę i umiejętności (Cabaj, Piskorz 1988; Świtalski 1990). W kręgu zainteresowań dydaktyków leży także analiza stopnia zdobywanej podczas wycieczek wiedzy oraz ocena wpływu bezpośredniego poznawania środowiska przyrodniczego i kulturowego na proces kształcenia (Ballantyne, Packer 2002; Farmer i in. 2007; Wojciechowski i in. 2012).

W zależności od branego pod uwagę kryterium turystykę szkolną cechuje mnogość występowania form. Biorąc pod uwagę cel podróży, uczniowie uprawiają takie formy turystyki jak: turystyka kulturowa, poznawcza, edukacyjna, przyrodnicza, krajoznawcza, kwalifikowana, a także o charakterze rozrywkowym i integracyjnym. Z kolei, biorąc pod uwagę rodzaj transportu (przemieszczania się), może to być turystyka piesza, autokarowa, kolejowa, a także lotnicza. Natomiast uwzględniając czas trwania, można dokonać jej podziału na kilkugodzinną, jednodniową, kilkudniową i weekendową.

Janowski (2003, 18), definiując turystykę szkolną w kontekście dydaktycznym, wskazuje, że jest ona *odmianą turystyki powszechnej, polegającej na wykorzystaniu zróżnicowanych form działania w środowisku przyrodniczym i kulturowym, realizowaną pod kierunkiem opiekuna (nauczyciela), celem osiągnięcia planowanych założeń dydaktyczno-wychowawczych, z uwzględnieniem elementów krajoznawstwa i rekreacji.*

Liczne przeprowadzone dotychczas badania, także własne, na temat turystyki szkolnej pozwalają stwierdzić, że najbardziej popularną formą turystyki, organizowaną przez nauczycieli, jest wycieczka szkolna (Błaszczak 2014; Różycki 1999; Stach 2014, 2015). W ujęciu pedagogicznym definiowana jest ona jako *każde wyjście poza budynek szkoły w celach edukacyjnych (...). Wycieczki szkolne umożliwiają dzieciom i młodzieży bezpośrednie poznanie i przeżywanie środowiska lokalnego, własnego regionu, kraju ojczystego, krajów Europy i świata, ich właściwości historycznych, geograficznych, społeczno-ekonomicznych i kulturowych* (Okoń 2007, 473).

Szkola jako organizator turystyki może planować dla swoich uczniów różne formy wycieczek i wypoczynku. Zasady organizacji turystyki szkolnej regulowane są *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2001 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki*

(Dz.U. 2001 nr 135 poz. 1516). Powyższy akt prawny określa, że turystyka szkolna jest formą pozaszkolnych zajęć, a jej celem jest między innymi poznanie historii i kultury kraju, poszerzanie wiedzy, wspomaganie procesu wychowania, podnoszenie sprawności fizycznej, poprawa zdrowia i upowszechnianie aktywnego wypoczynku. Ponadto wskazuje, że szkoły mogą realizować wycieczki przedmiotowe, wycieczki krajoznawczo-turystyczne, imprezy turystyki kwalifikowanej i obozy wędrownie, imprezy krajoznawczo-turystyczne, a także imprezy wyjazdowe.

Metodyka badań

Badaniami objęto wycieczki organizowane w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014 w trzech szkołach stanowiących odrębne zespoły szkół, w których uczniowie realizują programy nauczania dla technikum i zasadniczej szkoły zawodowej. Były to dwie szkoły położone na terenie miasta Krakowa (których dyrektorzy prosili o zachowanie ich anonimowości) oraz jedna zlokalizowana poza jego granicami, na terenie gminy miejsko-wiejskiej województwa małopolskiego, w mieście Krzeszowice.

Wybór szkół do badań opierał się na celowym doborze, tak aby szkołę położoną na terenie Krzeszowic (oznaczoną w niniejszej pracy literą „K”) łączyły z pozostałymi określone cechy. Z pierwszą, położoną na terenie Krakowa, szkołą (oznaczoną literą „A”) cechą wspólną, która zdecydowała o jej wyborze, była zbliżona liczba uczniów. Natomiast cechą, która zdecydowała o wyborze drugiej (oznaczonej literą „B”), był profil nauczanego zawodu „technik obsługi turystycznej”. Zarówno szkoła „K”, jak i szkoła „B” kształcą w zawodzie pracowników turystyki, co w kontekście badań wydaje się szczególnie interesujące, jeśli chodzi o kształt szkolnego ruchu turystycznego. Charakterystykę szkół pod kątem liczby uczniów, nauczycieli i prowadzonych oddziałów (klas) przedstawia tabela 1.

W celu określenia ruchu turystycznego we wszystkich (trzech) szkołach odczytano dane z 288 kart wycieczek wypełnionych przez nauczycieli przed zaplanowanym wyjazdem. Następnie dokonano szczegółowej analizy zebranych danych, która obejmowała: termin wyjazdu, liczbę wycieczek, liczbę uczestników, odwiedzane miejsca i atrakcje turystyczne oraz rodzaj środka transportu. Analiza ta umożliwiła porównanie szkół pod względem badanych cech szkolnego ruchu turystycznego.

Analiza szkolnego ruchu turystycznego – wyniki badań

Zebrane dane z kart wycieczek szkolnych pozwalają stwierdzić, że największą aktywnością turystyczną pod względem liczby zorganizowanych wycieczek w badanych latach wykazała się szkoła w Krzeszowicach. W sumie nauczyciele zorganizowali w niej 142 wycieczki szkolne (tab. 2). Z kolei w szkole „B” – kształcącej w zawodzie „technik obsługi turystycznej” – liczba ich była najmniejsza (60 wycieczek).

Dalsza analiza obejmująca identyfikację odwiedzanych miejsc i udział wycieczek w ogólnej ich liczbie dostarczyła informacji o zróżnicowanej strukturze wyjazdów w odniesieniu

Tab. 1. Liczba uczniów, nauczycieli i oddziałów w badanych szkołach

Rodzaj szkoły		Rok szkolny							
		2012/2013				2013/2014			
		Uczniowie		Nauczyciele	Oddziały	Uczniowie		Nauczyciele	Oddziały
		Ogółem	w tym dziewczęta			Ogółem	w tym dziewczęta		
Szkoła „A”	Technikum	256	2	–	10	232	2	–	9
	Zasadnicza szkoła zawodowa	94	–	–	3	86	–	–	3
	Ogółem	350	2	39	13	318	2	38	12
Szkoła „B”	Technikum	155	75	–	8	121	55	–	6
	Zasadnicza szkoła zawodowa	62	14	–	2	46	14	–	2
	Ogółem	217	89	39	10	256	69	31	8
Szkoła „K”	Technikum	245	108	–	10	249	105	–	10
	Zasadnicza szkoła zawodowa	158	43	–	6	139	39	–	5
	Ogółem	403	151	49	16	388	144	47	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Dane identyfikacyjne szkół...* (2012) oraz *Dane identyfikacyjne szkół...* (2013).

Tab. 2. Liczba zorganizowanych wycieczek w badanych szkołach z uwzględnieniem kierunku podróży

Rodzaj wycieczek	Rodzaj szkoły					
	Szkoła „A”		Szkoła „B”		Szkoła „K”	
	Rok szkolny					
	2012/2013	2013/2014	2012/2013	2013/2014	2012/2013	2013/2014
Po własnym mieście	39	35	26	29	26	29
W woj. małopolskim*	1	3	3	1	36	39
Poza woj. małopolskie	5	3	1	–	3	8
Zagraniczne	–	–	–	–	1	–
Wycieczki szkolne ogółem	45	41	30	30	66	76
	86		60		142	

* z wyłączeniem miasta, w którym zlokalizowana jest szkoła

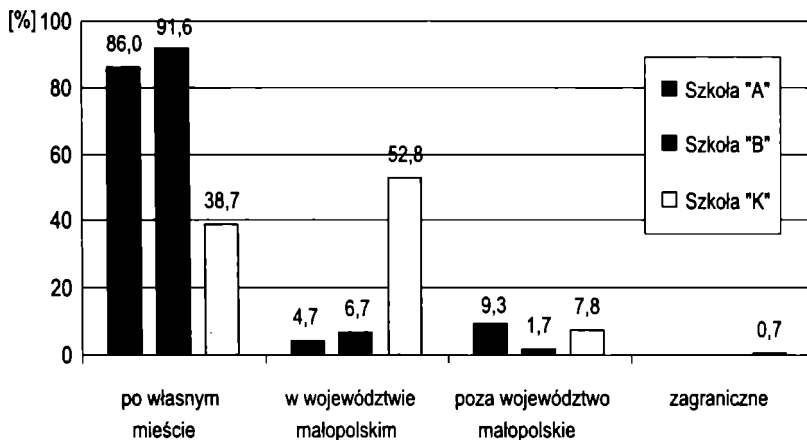
Źródło: opracowanie własne.

do poszczególnych szkół (ryc. 1). Krzeszowicki Zespół Szkół ma znacznie mniejszy udział wycieczek zorganizowanych po własnej miejscowości, zaś w przypadku wyjazdów poza miejsce zamieszkania łączny ich udział jest znacznie wyższy.

Duże zróżnicowanie widoczne jest także w przypadku wycieczek zorganizowanych po województwie małopolskim, szkoła w Krzeszowicach znacznie wyprzedza pod tym względem pozostałe placówki. Wynika to głównie z tego, że duża część jej wyjazdów organizowana jest do Krakowa – miasta położenia szkół „A” i „B”. Natomiast z analizy miejsc podróży uczniów ze szkoły „B” widać bardzo mały udział dłuższych wycieczek zorganizowanych poza miasto (6,7% wycieczek po województwie małopolskim i tylko 1,7% poza), podczas których uczniowie powinni nabyć praktyczne umiejętności w zakresie obsługi ruchu turystycznego.

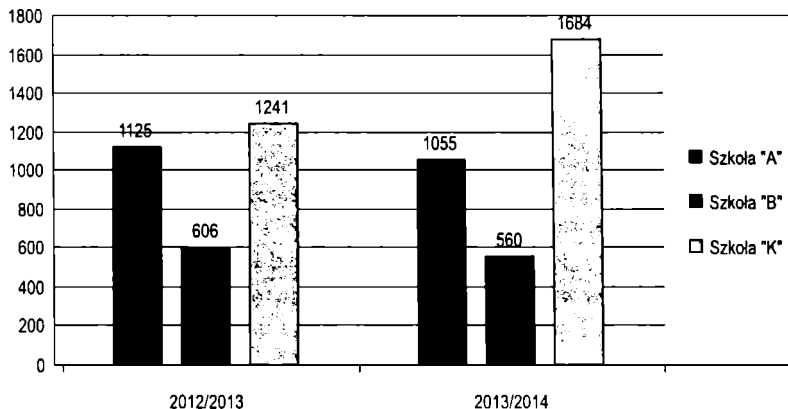
W roku szkolnym 2012/2013 we wszystkich badanych szkołach w wycieczkach udział wzięło 2972 uczniów, natomiast w roku 2013/2014 – 3299 (ryc. 2). Analizując szkolny ruch turystyczny, można zauważyć, że w roku szkolnym 2012/2013 na jednego ucznia przypadało średnio: w szkole „A” – 3,21 wycieczki, w „B” – 2,79, zaś w szkole „K” – 3,08. Natomiast w następnym roku na każdego ucznia przypadało odpowiednio: w szkole „A” – 3,31 wycieczki (aktywność uczniów w porównaniu z ubiegłym rokiem nieznacznie wzrosła), „B” – 2,19 (aktywność zmalała), a w szkole „K” – 4,34 wycieczki (wyraźny wzrost aktywności uczniów). Należy przy tym podkreślić, że z uwagi na niewielki przedział czasowy (tylko dwa lata szkolne), trudno określić dalsze tendencje i przyczyny wskazanych zmian.

W odniesieniu do miesięcy, w których organizowane były wycieczki szkolne, można zauważyć, że największy ruch turystyczny występował głównie w październiku, a następnie w listopadzie i marcu (tab. 3). Niewiele wyjazdów odnotowuje się w czerwcu – co wydaje się być spowodowane tym, że jest to miesiąc zdawania przez uczniów egzaminów

Ryc. 1. Udział wycieczek zorganizowanych w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014 w ogólnej strukturze wyjazdów z uwzględnieniem miejsca podróży

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 2. Liczba uczestników wycieczek szkolnych

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 3. Liczba wycieczek w poszczególnych miesiącach

Rodzaj szkoły	Rok szkolny	Miesiąc											
		I	II	III	IV	V	VI	IX	X	XI	XII		
Szkoła „A”	2012/2013	–	4	3	5	1	–	7	13	10	2		
	2013/2014	5	3	3	3	2	2	4	12	3	4		
Ogółem w szkole „A”		5	7	6	8	3	2	11	25	13	6		
Szkoła „B”	2012/2013	–	6	8	2	1	–	5	5	3	–		
	2013/2014	1	1	4	–	6	2	4	5	6	1		
Ogółem w szkole „B”		1	7	12	2	7	2	9	10	9	1		
Szkoła „K”	2012/2013	4	5	9	8	6	2	5	10	12	5		
	2013/2014	6	1	13	12	8	3	4	13	12	4		
Ogółem w szkole „K”		10	6	22	20	14	5	9	23	24	9		
Ogółem we wszystkich szkołach		16	20	40	30	24	9	29	58	46	16		

Źródło: opracowanie własne.

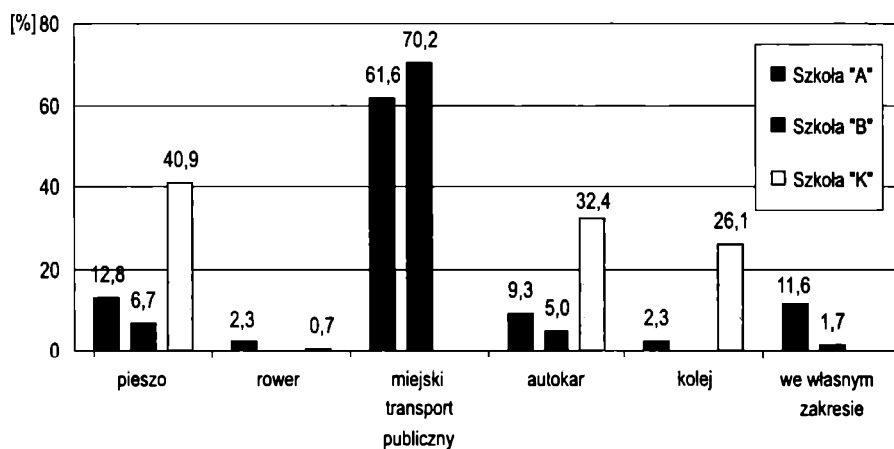
zawodowych. Jeśli chodzi o czas trwania wycieczek, zdecydowaną ich większość stanowią wyjazdy jednodniowe (tab. 4). Poza tym odnotowano łącznie 4 wycieczki trwające 3 dni (zorganizowane w szkole „A” i „B”) oraz po jednej – trwającej 2 dni (w szkole „A”) i 7 dni (w szkole „K”).

Dokonując analizy wycieczek szkolnych pod kątem użytego środka transportu, należy zauważyć, że w obu krakowskich szkołach najczęściej wybierana była komunikacja miejska. Natomiast w szkole w Krzeszowicach uczniowie najczęściej chodzili na wycieczki pieszo, a w dalszej kolejności korzystali z autokarów i transportu kolejowego (ryc. 3).

Tab. 4. Struktura wycieczek z uwzględnieniem czasu ich trwania

Rodzaj szkoły	Rok szkolny	1-dniowe	2-dniowe	3-dniowe	7-dniowe
Szkoła „A”	2012/2013	43	–	2	–
	2013/2014	40	1	–	–
Ogółem		83	1	2	–
Szkoła „B”	2012/2013	28	–	2	–
	2013/2014	30	–	–	–
Ogółem		58	–	2	–
Szkoła „K”	2012/2013	65	–	–	1
	2013/2014	76	–	–	–
Ogółem		141	–	–	1

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 3. Wybierany środek transportu w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowym czynnikiem wpływającym na to zróżnicowanie była odległość od miejsca położenia szkoły do docelowego miejsca wycieczki, a także dostępność środka transportu, który różni oba miasta. Warto także zwrócić uwagę, że stosunkowo mało było wycieczek rowerowych, czego przyczyną może być zbyt duża odpowiedzialność, jaką muszą ponosić nauczyciele za bezpieczeństwo uczniów.

Analizując wszystkie wycieczki szkolne, wśród których największą ich część stanowią te zorganizowane „po własnym mieście”, można zauważyć, że wybierany kierunek wycieczek ma silny związek z wyżej omawianymi – czasem ich trwania oraz wybranym środkiem transportu. Jak wynika z danych wycieczek organizowanych przez krakowskie

szkoły, można zauważyć różnice co do charakteru (rodzaju) najczęściej odwiedzanych miejsc i obiektów (tab. 5, tab. 6). Szkoła „A” najczęściej organizowała wycieczki zawodowe na Politechnikę Krakowską – 7 wycieczek, a w dalszej kolejności 6 wycieczek integracyjnych do kina i 6 o charakterze profilaktycznym (wychowawczym) do Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień. Druga krakowska szkoła najczęściej organizowała wycieczki integracyjne do kina na seanse filmowe (11 wycieczek), a następnie – w ramach praktycznej nauki zawodu – do Centrum Oceny Produktów (5 wycieczek).

Natomiast w przypadku szkoły w Krzeszowicach młodzież najczęściej odwiedzała Galerię w Pałacu Vauxhall (tab. 7). Analiza tematów i celów podawanych w kartach wycieczek

Tab. 5. Miejsce, liczba i rodzaje wycieczek „po własnym mieście” zorganizowanych przez szkołę „A”

Lp.	Miejsce wycieczki (Kraków)	Liczba wycieczek	Rodzaj wycieczki szkolnej
1.	Politechnika Krakowska	7	zawodowa
2.	Kino	6	integracyjna
3.	Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień	6	profilaktyczna
4.	Centrum Kształcenia Praktycznego	4	zawodowa
5.	Cmentarz Rakowicki	4	kulturowa
6.	Międzynarodowe Targi BLACH-TECH-EXPO	3	zawodowa
7.	Muzeum Armii Krajowej	3	kulturowa
8.	Muzeum Czynu Niepodległościowego	3	kulturowa
9.	Muzeum Inżynierii Miejskiej	3	kulturowa
10.	Muzeum Lotnictwa Polskiego	3	kulturowa
11.	Teatr	3	kulturowa
12.	Zakład produkcyjny Philip Morris International	3	zawodowa
13.	Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego	2	edukacyjna
14.	Cmentarz Podgórski	2	kulturowa
15.	Hotel Park Inn by Radisson	2	zawodowa
16.	Łąki Nowohuckie	2	krajoznawcza
17.	Nowohuckie Centrum Kultury	2	przedmiotowa
		1	kulturowa
18.	BWI Poland Technologies – przemysł moloryzacyjny	1	zawodowa
19.	Com Com Zone	1	sportowa
20.	Mały Rynek	1	edukacyjna
21.	Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania	1	zawodowa
22.	Muzeum Czynu Zbrojnego	1	kulturowa
23.	Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli	1	kulturowa
24.	Muzeum Historyczne – Fabryka Schindlera	1	kulturowa
25.	Muzeum Historyczne – Podziemia Rynku	1	kulturowa
26.	Nowa Huta – Szlak PRL-u	1	krajoznawcza
27.	Opactwo Cystersów	1	krajoznawcza
28.	Opera Krakowska	1	kulturowa
29.	Placówka szkolna	1	sportowa
30.	Pomnik Józefa Piłsudskiego	1	kulturowa
31.	Stacja Diagnostyki Opla	1	zawodowa
32.	Zalew Nowohucki	1	zawodowa

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 6. Miejsce, liczba i rodzaje wycieczek „po własnym mieście” zorganizowanych przez szkołę „B”

Lp.	Miejsce wycieczki (Kraków)	Liczba wycieczek	Rodzaj wycieczki szkolnej
1.	Kino	11	integracyjna
2.	Centrum Oceny Produktów (TESCO)	5	zawodowa
3.	Krakowski Szlak Modernizmu – Nowa Huta	3	krajoznawcza
4.	Droga Królewska	2	krajoznawcza
5.	Hala Targów	2	edukacyjna
6.	Małopolski Instytut Kultury	2	przedmiotowa
7.	Muzeum Historyczne – Dzieje Nowej Huty	2	kulturowa
8.	Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego	2	edukacyjna
9.	Rynek Główny	2	krajoznawcza
10.	Teatr	2	kulturowa
11.	Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego	1	edukacyjna
12.	Budowa mieszkaniowa	1	zawodowa
13.	Fort Grębałów	1	krajoznawcza
14.	IGiP Uniwersytetu Jagiellońskiego	1	edukacyjna
15.	Kazimierz	1	krajoznawcza
16.	Klub Fabryka	1	kulturowa
17.	Kopiec Kościuszki – Kopiec Piłsudskiego	1	krajoznawcza
18.	Kopiec Wandy	1	krajoznawcza
19.	Kościół Mariacki, Kościół św. Andrzeja, Kazimierz	1	krajoznawcza
20.	Muzeum Przyrodnicze	1	edukacyjna
21.	Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa	1	kulturowa
22.	Muzeum Historyczne – Fabryka Schindlera	1	kulturowa
23.	Muzeum Narodowe – Kamienica Szolayskich, Regionalne Muz. Młodej Polski, Kościół Franciszkanów	1	krajoznawcza
24.	Muzeum Zoologiczne	1	edukacyjna
25.	Ogród Doświadczeń im. Stanisława Lema	1	edukacyjna
26.	Opactwo Cystersów	1	krajoznawcza
27.	Park im. Henryka Jordana, Ogród Zoologiczny	1	integracyjna
28.	Piekarnia	1	zawodowa
29.	Restauracja	1	zawodowa
30.	Sklep Makro	1	zawodowa
31.	Urząd Miasta Krakowa	1	zawodowa
32.	Wyższa Szkoła Zarządzania	1	przedmiotowa

Źródło: opracowanie własne.

wskazuje, że do wspomnianej Galerii zorganizowano 10 wycieczek kulturowych oraz po jednej wycieczce edukacyjnej, przedmiotowej i zawodowej. Ponadto podane w kartach tematy i cele wycieczek pozwoliły określić ich rodzaje (formy). Największą liczbę w szkole „A” stanowiły wycieczki kulturowe (28) i zawodowe (23), w szkole „B” – krajoznawcze (14) i integracyjne (11), zaś w szkole „K” – zawodowe (24) i kulturowe (11).

W odniesieniu do wycieczek zorganizowanych po województwie małopolskim, a których miejsce docelowe znajdowało się poza granicami miasta położenia danej szkoły, analiza danych dostarczyła informacji, że szkoła „A” zrealizowała 2 wycieczki zawodowe do fabryki samochodów ciężarowych MAN oraz 2 wycieczki krajoznawcze w okolice Pienin

Tab. 7. Miejsce, liczba i rodzaje wycieczek „po własnym mieście” zorganizowanych przez szkołę w Krzeszowicach

Lp.	Miejsce wycieczki (Krzeszowice)	Liczba wycieczek	Rodzaj wycieczki szkolnej
1.	Galeria w Pałacu Vauxhall	10	kulturowa
		1	edukacyjna
		1	zawodowa
		1	przedmiotowa
2.	Ogród przy Ośrodku Rehabilitacji Narządu Ruchu	12	zawodowa
3.	Park Potockich	8	przedmiotowa
4.	Krzeszowice (po mieście)	4	zawodowa
5.	Miejska Trasa Turystyczna (centrum, Pałac Potockich, cmentarz, Kościół św. Marcina, Muz. Ziemi Krzeszow.)	2	krajoznawcza
		1	zawodowa
6.	Placówka szkolna	3	edukacyjna
7.	Willa Sorrento	2	zawodowa
8.	Biblioteka	1	edukacyjna
9.	Boisko „Orlik”	1	rekreacyjna
10.	Cmentarz parafialny	1	wolontariat
11.	Firma budowlana	1	zawodowa
12.	Lodowisko	1	rekreacyjna
13.	Muzeum Ziemi Krzeszowickiej	1	kulturowa
14.	Pizzeria	1	integracyjna
15.	Punkt IT	1	zawodowa
16.	Restauracja	1	zawodowa
17.	Stacja kontroli pojazdów	1	zawodowa

Źródło: opracowanie własne.

i Beskidu Zachodniego oraz w Gorce. Natomiast szkoła „B” zorganizowała 3 wycieczki krajoznawcze do Niepołomic, Krynicy Zdroju i Zakopanego oraz 1 wycieczkę rekreacyjną do Puszczy Niepołomickiej. Wycieczki te zestawiono w tabeli 8.

W przypadku szkoły w Krzeszowicach wycieczki zorganizowane poza miejsce lokalizacji tej szkoły obejmują także te zrealizowane do Krakowa, dlatego też ich łączna liczba jest, w porównaniu z liczbą wycieczek pozostałych szkół, znacznie wyższa. Jednak nawet po wyłączeniu wycieczek do Krakowa, których odnotowano 51, to szkoła ta zorganizowała zdecydowanie więcej wycieczek w województwie (aż 24) niż pozostałe szkoły. Ponadto jeśli chodzi o liczbę wycieczek szkoły „B” po samym tylko Krakowie (55) i szkoły w Krzeszowicach (51), to warto zauważyć, że wartości te są do siebie zbliżone.

Głównym celem wyjazdów uczniów z Krzeszowic do Krakowa była przede wszystkim integracja uczniów (14 wycieczek), edukacja (13 wycieczek związanych z uzupełnieniem i poszerzeniem wiedzy), a także uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez instytucje kultury (13 wycieczek kulturowych). Z kolei pozostałe wycieczki uczniów tej szkoły po innych miejscowościach województwa małopolskiego zorganizowane były głównie w celach krajoznawczych (10), a w dalszej kolejności w celach praktycznej nauki zawodu (7), edukacji (5) oraz w celach rekreacyjnych (1) i kulturowych (1). Wycieczki te zestawiono w tabeli 9.

Tab. 8. Miejsce, liczba i rodzaje wycieczek zorganizowanych przez szkoły „A” i „B”, odbywających się na terenie województwa małopolskiego*

Lp.	Miejsce wycieczki (woj. małopolskie)	Liczba wycieczek	Rodzaj wycieczki szkolnej
Szkoła „A”			
1.	Chabówka, Gorce, Maciejowa	1	krajoznawcza
2.	Krościenko nad Dunajcem, Szczawnica, Wąwóz Homole	1	krajoznawcza
3.	Niepołomice (Zakład produkcyjny MAN Trucks)	2	zawodowa
Szkoła „B”			
1.	Krynica Zdrój	1	krajoznawcza
2.	Niepołomice	1	krajoznawcza
3.	Puszcza Niepołomska	1	rekreacyjna
4.	Zakopane	1	krajoznawcza

* z wyłączeniem miasta, w którym zlokalizowana jest szkoła

Źródło: opracowanie własne.

Do najczęściej odwiedzanych miejsc przez uczniów szkoły „A” w trakcie wycieczek zorganizowanych poza województwo małopolskie należały Tychy, gdzie uczniowie brali udział w 6 wycieczkach zawodowych. Zorganizowano tu także 2 wycieczki krajoznawcze do Poznania i Warszawy. Uczniowie ze szkoły „B” wyjeżdżali tylko raz – do Andrychowa, a wyjazd ten miał związek z uczestnictwem szkoły w realizacji projektu edukacyjnego. Najwięcej wyjazdów szkoła z Krzeszowic zorganizowała w celach zawodowych, podczas których młodzież zapoznawała się z produkcją samochodów w Tychach (4 wycieczki). Ponadto młodzież w celach zawodowych wyjeżdżała także do Dąbrowy Górniczej, Goczałkowic Zdroju, Katowic i Kielc. Uczniowie brali też udział w pielgrzymce do Częstochowy oraz w wycieczce krajoznawczej do Wrocławia i przedmiotowej do Sosnowca. Ponadto szkoła ta zorganizowała dla swoich uczniów wyjazd zagraniczny do Chaumes-en-Brie we Francji, który związany był z tzw. wymianą szkół.

Wnioski

Przeprowadzone badanie wskazuje, że wykorzystana metodologia może mieć szerokie zastosowanie także w innych, podobnych pracach badających szkolny ruch turystyczny. Na podstawie informacji zawartych w kartach wycieczek można wskazać tendencje w zakresie aktywności turystycznej uczniów w określonym czasie oraz porównać cechy szkolnego ruchu turystycznego w poszczególnych typach czy rodzajach szkół. Warto też podkreślić, że należałoby przeprowadzić w przyszłości podobne badania na większej liczbie szkół.

Jak wynika z analizy pozyskanych danych, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Krzeszowicach wyróżnia się największą liczbą zrealizowanych wycieczek, a także wysokim udziałem wyjazdów turystycznych zorganizowanych poza miasto. Należy się zgodzić, że ta sytuacja jest bardzo korzystna dla uczniów kształcących się w zawodzie „technik

Tab. 9. Miejsce, liczba i rodzaje wycieczek zorganizowanych przez szkołę w Krzeszowicach, odbywających się na terenie województwa małopolskiego*

Lp.	Miejsce wycieczki (woj. małopolskie)	Liczba wycieczek	Rodzaj wycieczki szkolnej
1.	Balice (Port Lotniczy)	2	edukacyjna
		1	zawodowa
2.	Czatkowice (firma Eden Springs)	1	zawodowa
3.	Czerna (Klasztor Karmelitów Bosych)	2	krajoznawcza
4.	Czerna (Nadleśnictwo)	1	edukacyjna
5.	Czorsztyn, Krościenko nad Dunajcem, Szczawnica	1	krajoznawcza
6.	Dębnik, Paczółtowice, Siedlec	1	krajoznawcza
7.	Kraków (centrum)	1	zawodowa
8.	Kraków (Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości)	1	edukacyjna
9.	Kraków (Auditorium Maximum UJ)	1	edukacyjna
10.	Kraków (Centrum Kształcenia Praktycznego)	1	zawodowa
11.	Kraków (Droga Królewska)	1	krajoznawcza
12.	Kraków (Dworek Białoprądnicki)	1	edukacyjna
13.	Kraków (Hotel Andel's, IT)	1	zawodowa
14.	Kraków (Hotel Galaxy)	1	edukacyjna
15.	Kraków (Hotel Pod Różą, firma logistyczna)	1	zawodowa
16.	Kraków (Hotel Stary)	1	zawodowa
17.	Kraków (Instytut Francuski)	1	edukacyjna
18.	Kraków (Kazimierz)	1	krajoznawcza
19.	Kraków (kino)	14	integracyjna
20.	Kraków (Kościół na Skalce)	1	krajoznawcza
21.	Kraków (Krakowski Park Technologiczny)	1	edukacyjna
22.	Kraków (Muzeum Historyczne Podziemia Rynku)	3	kulturowa
23.	Kraków (Muzeum Narodowe w Sukiennicach)	2	kulturowa
24.	Kraków (Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK)	1	kulturowa
25.	Kraków (Narodowy Bank Polski)	1	edukacyjna
26.	Kraków (Nowohuckie Centrum Kultury)	2	kulturowa
27.	Kraków (Ogród Bolaniczny UJ)	1	edukacyjna
28.	Kraków (Planty, Powiśle, IT)	1	przedmiotowa
29.	Kraków (Targi Horeca)	1	zawodowa
30.	Kraków (Targi Książki)	1	przedmiotowa
31.	Kraków (teatr)	5	kulturowa
32.	Kraków (Uniwersytet Rolniczy)	1	edukacyjna
33.	Kraków (Wawel)	1	krajoznawcza
34.	Kraków (Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości)	1	edukacyjna
35.	Kraków (Starostwo Powiatowe)	2	edukacyjna
36.	Libiąż (Kopalnia Węgla Kamiennego Janina)	1	krajoznawcza
37.	Modlniczka (Goodman Centrum Logistyczne)	1	zawodowa
38.	Nowy Sącz (Sądecki Park Etnograficzny)	1	krajoznawcza
39.	Ojcowski Park Narodowy	1	krajoznawcza
40.	Olkusz (Wyższa Szkoła Biznesu)	1	zawodowa
41.	Oświęcim (Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau)	1	kulturowa
42.	Paczółtowice (strzelnica)	1	zawodowa
43.	Rudno	2	krajoznawcza
44.	Siedlec, Rudawa, Kobyłany (Dolina Będkowska)	1	rekreacyjna
45.	Skawina (ośrodek egzaminacyjny)	1	zawodowa
46.	Skawina (Valeo)	1	zawodowa
47.	Tenczynek	1	krajoznawcza
48.	Zabierzów (Nadleśnictwo)	2	edukacyjna

* z wyłączeniem miasta, w którym zlokalizowana jest szkoła

Źródło: opracowanie własne.

obsługi turystycznej”, gdyż, uczestnicząc w większej liczbie wycieczek, częściej mają styczność z elementami obsługi ruchu turystycznego, jak chociażby organizacja transportu. Warto też podkreślić, że jest to szkoła, która zorganizowała największą liczbę wycieczek do miejsc położonych poza województwem, a także, jako jedyna, wycieczkę zagraniczną.

Jak pokazały także wyniki niniejszych badań, ważną częścią organizowanych przez wszystkie szkoły wyjazdów było kształcenie praktyczne, dlatego też w ogólnej strukturze wycieczek dość znaczny udział miały wycieczki zawodowe. Ponadto Kraków, a także jego zabytki i instytucje kultury, okazał się ważnym kierunkiem organizowanych wycieczek. Duże nagromadzenie tych obiektów oraz ich oferta edukacyjna i kulturalna – atrakcyjna z punktu widzenia szkoły – powodowały, że właśnie Kraków był wybierany najczęściej jako miejsce docelowe wyjazdów.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że w szkołach kształcących w zawodzie „technik obsługi turystycznej” ruch turystycznych jest znacznie zróżnicowany, zwłaszcza pod kątem takich elementów jak liczba zorganizowanych wycieczek i formy wyjazdów. A zatem oferowany przez szkołę ten kierunek kształcenia może być ważnym, ale nie jedynym, czynnikiem w rozwoju turystyki szkolnej. Należy też zwrócić uwagę na inne czynniki, takie jak: osobowość nauczyciela, preferowane przez niego formy organizacji turystyki szkolnej, zainteresowanie uczniów wycieczką. Wskaźniki te można zbadać w dalszej kolejności za pomocą kwestionariusza ankiety skierowanej do nauczycieli, co z pewnością może przełożyć się na lepsze poznanie uwarunkowań organizacyjnych i ich wpływu na rozwój turystyki szkolnej.

Podsumowanie

Każda wycieczka szkolna wnosi uniwersalne wartości. Każde odkryte w trakcie jej trwania nowe miejsce, słowo, wrażenie, emocja jest dla uczniów ważnym doświadczeniem życiowym, a także nowym doświadczeniem turystycznym. Podsumowując zrealizowane badania i wnioski, jakie przedstawiono w niniejszym artykule, należy podkreślić znaczącą rolę, jaką w rozwoju turystyki szkolnej odgrywa czynnik ludzki – a mianowicie uczeń i nauczyciel.

Doświadczenie w pracy nauczyciela autorki niniejszego artykułu pozwala stwierdzić, że młodzież, choć początkowo różnie reaguje na udział w wycieczce, często przede wszystkim kierując się chęcią oderwania od nauki szkolnej, to jednak w trakcie jej trwania aktywnie bierze w niej udział. Dopiero wtedy można zauważyć, z jakim zainteresowaniem uczniowie obserwują i uczą się tego, czego doświadczają w odwiedzanym środowisku. Są spragnieni wiedzy, którą należy im po prostu w ciekawy sposób przekazać.

Z drugiej strony ważną rolę odgrywają kompetencje, wiedza i doświadczenie nauczycieli w zakresie organizacji turystyki szkolnej. Dlatego przy wskazywaniu kierunków jej rozwoju należy zastanowić się nad tym, w jaki sposób współczesny system oświaty może wspomóc nauczycieli w planowaniu i organizacji szkolnego ruchu turystycznego.

Literatura

- Ballantyne R., Packer J., 2002, *Nature-based excursions: school students' perceptions of learning in natural environments*, *International Research in Geographical and Environmental Education*, 11 (3), 218–236.
- Błaszczak I., 2014, *Znaczenie wycieczek szkolnych w wychowaniu i kształceniu uczniów klas początkowych szkoły podstawowej*, *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 1 (13), 83–91.
- Cabaj W., Piskorz S., 1988, *Obserwacje z okien autobusu na trasie Kraków-Sandomierz*, *Geografia w Szkole*, 5, 270–283.
- Denek K., 2008, *Poza ławką szkolną*, Wydawnictwo Naukowe Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Żary.
- Faracik R., 2011, *Turystyka dzieci i młodzieży na wybranych przykładach z Polski, Europy i świata*, [w:] A. Stasiak (red.), *Perspektywy i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce*, Wydawnictwo WSTH, Łódź, 121–139.
- Farmer J., Knapp D., Benton G. M., 2007, *An elementary school environmental education field trip: long-term effects on ecological and environmental knowledge and attitude development*, *The Journal of Environmental Education*, 38(3), 33–43.
- Głąbiński Z., 2008, *Uwarunkowania formalno-prawne i organizacyjno-instytucjonalne rozwoju szkolnego ruchu turystyczno-krajoznawczego w województwie zachodniopomorskim*, [w:] M. Dutkowska (red.), *Problemy turystyki i rekreacji*, t. 1, Oficyna IN PLUS, Szczecin, 145–154.
- Hibszter A., 2004, *Koncepcja poznawania „małej ojczyzny” (najbliższej okolicy i własnego regionu) w szkolnej edukacji geograficznej*, [w:] T. Michalski (red.), *Region i edukacja regionalna – zarys problematyki*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelpin, 8–20.
- Horak S., Weber S., 2000, *Youth tourism in Europe: problems and prospects*, *Tourism Recreation Research*, 25 (2), 37–44.
- Janowski I., 2003, *Krajoznawstwo i turystyka szkolna*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce.
- Lubowicz Z., 1996, *Turystyka młodzieży szkół ponadpodstawowych w 1995 roku*, *Problemy Turystyki*, 1–4, 105–110.
- Malinowski J. A., 2003, *Szkolne krajoznawstwo i turystyka wobec wyzwań współczesności*, [w:] E. Kameduła, I. Kuźniak, E. Piotrowski (red.), *W kręgu edukacji, nauk pedagogicznych i krajoznawstwa*, Firma Wydawnicza „MS Ag”, Poznań, 407–411.
- Okoń W., 2007, *Nowy słownik pedagogiczny*, wyd. 10, Żak, Warszawa.
- Oleśniewicz P., Widawski K., 2013, *Turystyka edukacyjna w kontekście turystyki szkolnej*, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Parzych K., 2009, *Zasięg przestrzenny wakacyjnych destynacji turystycznych młodzieży na przykładzie uczniów liceów ogólnokształcących ze Słupska i Częstochowy*, *Słupskie PACE Geograficzne*, 6, 89–101.
- Parzych K., 2010, *Determinanty aktywności turystycznej młodzieży szkolnej na przykładzie młodzieży licealnej Słupska i Częstochowy*, *Turyzm*, 20 (1), 37–43.
- Przeclawski K., 2004, *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Albis, Kraków.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 2001 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. 2001 nr 135 poz. 1516).
- Różycki P., 1999, *Turystyka w szkole*, Wychowawca, 3, 38–39.
- Stach E., 2014, *Organizacja wycieczek szkolnych i aktywność turystyczna uczniów szkół podstawowych na przykładzie szkolnych kół turystycznych w Krakowie*, „Episteme: Czasopismo Naukowo-Kulturalne”, 23 (2), 223–235.
- Stach E., 2015, *Physical education teacher as an organizer of school tourism for children and teenagers*, Scientific Review of Physical Culture, 5 (2), 28–35.
- Świtalski E., 1990, *Wycieczki szkolne*, [w:] A. Dylkowa (red.), *Dydaktyka geografii w szkole podstawowej*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 305–313.
- Wojciechowski W., Bochenek M., Kędra P., Rafalska B., 2012, *Wpływ autorskiego programu turystyczno-krajoznawczego na wiadomości o regionie*, Polish Journal of Sport and Tourism, 19, 205–207.
- Wuttke G., 1960, *O krajoznawstwie w szkole*, [w:] S. Rodkiewicz (red.), *Nauczyciel krajoznawca na Mazowszu*, Szkolny Ośrodek Krajoznawczo-Turystyczny, Warszawa, 14–28.

Strony internetowe

- Dane identyfikacyjne szkół i placówek w województwie małopolskim według danych SIO. Spis placówek w Małopolsce – dane według SIO z 30 września 2012 r.*, 2012, <http://bip.malopolska.pl/kokrakow/Article/getVersion/id,213073.html> (dostęp: 01.12.2013).
- Dane identyfikacyjne szkół i placówek w województwie małopolskim według danych SIO. Spis placówek w Małopolsce – dane według SIO z 30 września 2013 r.*, 2013, <http://bip.malopolska.pl/kokrakow/Article/getVersion/id,583463.html> (dostęp: 01.12.2013).

School trips on the examples of school complexes from Krakow and Krzeszowice – comparative analysis

Abstract: The paper presents school tourist movement organised in two Upper-Secondary School Complexes in the city of Krakow and one situated beyond the limits of the Krakow, in the town of Krzeszowice. The aim of the research was to define and to compare the characteristics of school tourist movement. The timeframe of the study comprised school years 2012/2013 and 2013/2014. Special attention was devoted to those school complexes where tourism service technician curriculum is taught, as the matter of whether the curriculum can constitute an additional impulse shaping tourism movement was an interesting research question. The study of trip documentation indicated that the tourist movement in schools that are educating the future tourism industry employees differs greatly from other types of schools in terms of researched traits but also in the organised forms of tourism.

Keywords: school tourist movement, school tourism, vocational school, Krakow, Krzeszowice.